

اثر رژیم‌های ارزی بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی در کشورهای خاورمیانه: رهیافت اقتصادسنجی فضایی

محمد رسول خدادادی^۱، محمد سرلاب^۲، سارا معصوم‌زاده^۳

۱. استادیار مدیریت ورزشی، دانشگاه تبریز*

۲. کارشناسی ارشد علوم اقتصادی، دانشگاه شهید بهشتی

۳. کارشناسی ارشد علوم اقتصادی، دانشگاه تبریز

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۵/۲۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۲/۲۴

چکیده

انتخاب رژیم‌های ارزی از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین مباحث در حوزه اقتصاد کلان و اقتصاد بین‌الملل است. نوع رژیم ارزی حوزه وسیعی از متغیرهای اقتصادی را در هر کشور تحت تأثیر قرار می‌دهد. درآمدهای ارزی وابسته به صادرات نفت، اهمیت رژیم ارزی و سیاست‌های ارزی را افزایش می‌دهد. همچنین، نرخ ارز یکی از عوامل مهم در افزایش و کاهش تجارت کشورها است. این پژوهش با هدف بررسی اثر رژیم‌های ارزی بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی در کشورهای خاورمیانه طی بازه زمانی ۲۰۱۳-۱۹۹۳ و با استفاده از روش اقتصادسنجی فضایی انجام شده است. منابع داده‌ها بانک جهانی، سازمان تجارت جهانی، صندوق بین‌المللی پول و مرکز مطالعات اطلاعات بین‌المللی است. برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار استاتا نسخه ۱۲ استفاده شد. نتایج پژوهش نشان داد که تجارت، تولید ناخالص داخلی، جمعیت، مستعمره‌بودن و داشتن مرز مشترک بین کشورها، اثر مثبتی بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی دارد و همچنین، مسافت، نرخ ارز اسمی، نرخ ارز مؤثر حقیقی، داشتن زبان مشترک و داشتن تفاهم‌نامه تجاری مشترک، اثری منفی بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی دارد. متغیر اصلی مورد بررسی در مطالعه حاضر؛ یعنی رژیم ارزی نیز اثر مثبتی بر روند تجارت کشورهای خاورمیانه دارد. به عبارت دیگر، رژیم ارزی ثابت منجر به افزایش جریان تجارت کالاهای ورزشی می‌شود. تمام متغیرهای مورد بررسی به جز تجارت و داشتن زبان مشترک به لحاظ آماری معنادار هستند.

واژگان کلیدی: تجارت کالاهای ورزشی، رژیم‌های ارزی، اقتصاد سنجی فضایی، کشورهای خاورمیانه

مقدمه

نرخ ارز را می‌توان به‌عنوان ارزش پول یک کشور برحسب پول کشور دیگر تعریف کرد. رژیم ارز یکی از مهم‌ترین ابزارهای سیاستی دولت‌ها محسوب می‌شود و انتخاب آن اثر قابل توجهی بر تجارت کالا و خدمات، جریان سرمایه، تورم، تعادل تراز پرداخت‌ها و سایر متغیرهای اقتصادی دارد. به این دلیل، انتخاب رژیم ارز یک مؤلفه اساسی اقتصادی برای حفظ رشد و ثبات است (عاطفی‌منش، ۱۳۹۴ الف، ۸). فرانکل^۱ (۱۹۹۹) بیان می‌کند که هیچ رژیم ارزی واحدی که بهترین رژیم شناخته شود، وجود ندارد و حتی یک نوع رژیم ارزی که در تمام سال‌ها برای یک کشور مناسب باشد نیز وجود ندارد. ویژگی‌های خاص کشورها، ترجیحات سیاست‌گذاران و اعتبار مؤسسات و سیاست‌گذاران می‌توانند بر انتخاب رژیم ارز تأثیر بگذارند. تصمیمات اقتصادی، اندازه و درجهٔ بازبودن کشورها برای تجارت و جریان‌های مالی، رتبهٔ توسعهٔ مالی و اقتصادی، ساختار تولید و تجارت، تورم ثبت‌شده و نوع شوک‌هایی که کشورها با آن مواجه هستند، از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر انتخاب رژیم ارزی هستند (عاطفی‌منش، ۱۳۹۴ الف، ۸).

به دلیل اینکه کشورها دیگر ملزم به تثبیت نرخ‌های ارز خویش تحت نظارت صندوق بین‌المللی پول نیستند، برای انتخاب رژیم ارزی مناسب (ثابت، شناور یا میانه) نیاز به مبنای دقیقی دارند. طبقه‌بندی جدید رژیم‌های ارزی به‌صورت ترتیب‌های کاملاً ثابت^۲، نظام ارزی ثابت مبتنی بر دارایی‌های خارجی^۳، دلاریزه‌کردن^۴ و حذف پول ملی به‌طور کامل، اتحادیهٔ پولی^۵، میخ‌کوب قابل تعدیل^۶، میخ‌کوب خزنده^۷، میخ‌کوب‌شده به سببی از ارزها^۸، منطقه یا دامنهٔ هدف^۹ و نهایتاً کاملاً شناور^{۱۰} و شناور مدیریت‌شده^{۱۱} است (عاطفی‌منش، ۱۳۹۳ ب، ۸۵). در این راستا، رینهارت و راگوف^{۱۲} در سال ۲۰۰۴، ۱۵ نوع رژیم ارزی بین استاندارد طلا و پول اعتباری ارائه کردند؛ اما انتخاب بین رژیم ارزی ثابت و شناور همچنان در کانون توجه مقامات پولی قرار دارد. در سال‌های

1. Frankle
2. Truly Fixed
3. Currency Board
4. Dollarization
5. Currency Union
6. Adjustable Peg
7. Crawling Peg
8. Basket Peg
9. Target Zone or Bands
10. Floating
11. Managed Floating
12. Reingart and Rogoff

گذشته، با توجه به اینکه رژیم‌های ارزی در دو طیف استاندارد طلا و رژیم ارزی ثابت و پول اعتباری و رژیم ارزی شناور قابل بررسی بودند، انتخاب رژیم‌های ارزی بسیار ساده بوده است. براساس باور عمومی داشتن رژیم ارزی ثابت و نظام استاندارد طلا مزایایی هم چون پیروی از سیاست‌های پولی قابل پیش‌بینی و دقیق، حفظ ثبات قیمت‌ها، از بین رفتن هزینه مبادله پول‌های مختلف، یکپارچگی مالی و بودجه متوازن را به همراه خواهد داشت (عاطفی‌منش، ۱۳۹۳، ب، ۸۵)؛ اما گذر از این سیستم به پول اعتباری و شناور، به بی‌ثباتی‌های پولی و مالی منجر خواهد شد؛ بنابراین، تجربه سیستم شناور بی‌ثباتی‌های ناشی از سفته‌بازی، با فقر و کاهش ارزش پول همراه است (نرکس^۱، ۱۹۴۴، ۵۵). به دنبال این اثرها، سیستم برتن وودز^۲ به وجود آمد که نوعی سیستم میخ‌کوب قابل تعدیل بوده است. در سال ۱۹۴۴، این نظام دلار به طلا میخ‌کوب شده و تا ۲/۵ درصد نوسان معمول بوده است و کشورها می‌توانستند در صورت نابرابری، ارزش پول خود را به سایر ارزها تغییر دهند؛ اما یافتن نرخ برابری که تراز پرداخت‌ها را در تعادل قرار دهد، مشکل بود و همچنین، بحران‌های پولی در اجرای این سیستم مشکلاتی در خصوص نظام ارزی ثابت و شناور ایجاد کرد (بهادر، ۱۳۹۴، ۴).

در انتخاب رژیم ارزی بهینه، مفهوم دامنه بهینه پولی^۳ به عنوان یک منطقه جغرافیایی مطرح است. داشتن یک پول واحد و سیاست پولی واحد بهترین گزینه است (فرانکل^۴، ۱۹۹۹). بحث دیگر در راستای انتخاب بهینه رژیم‌ها، لنگر ارزی^۵ است. بدین مفهوم که در محیطی که تورم بالا است، میخ‌کوب شدن به کشوری که تورم پایینی دارد، به عنوان یک مکانیسم اولیه برای کنترل انتظارات تورمی به کار برده می‌شود (بارو و دیتا، ۱۹۸۳، ۵۹۳). در دهه ۱۹۸۰ میلادی، اروپا به ایجاد مکانیسم نرخ ارز اروپایی^۶ اهتمام ورزید و در دهه ۱۹۹۰ میلادی، به پیدایش رژیم ارزی مبتنی بر دارایی‌های خارجی میخ‌کوب در کشورهای نوظهور منجر شد. میخ‌کوب شدن شدید ارز، دیگر ترس و نگرانی حاصل از بحران پولی را نداشت (چنگ و ولاسکو^۸، ۲۰۰۱، ۴۹۰).

بنابراین، چند دلیل برای برتری رژیم ارزی ثابت وجود دارد. نوسانات غیرقابل پیش‌بینی نرخ ارز شناور در کوتاه‌مدت و بلندمدت، نااطمینانی از نرخ ارز جریان تجارت و انگیزه سرمایه‌گذاری را کاهش می‌دهد و مشکلات مردم را در مواجهه با بیمه نمودن سرمایه در بازار مبتنی بر دارایی‌های

-
1. Nurks
 2. Bretton Woods
 3. OCA
 4. Frankle
 5. Exchange Rate Anchor
 6. Barro and De Vita
 7. ERM
 8. Chang & Velasco

ناقص، تشدید می‌کند (آبسفیلد و روگوف^۱، ۱۹۹۵، ۷۶). کارگران و واحدهای اقتصادی از نوسانات طولانی نرخ ارز آسیب می‌بینند و خواستار حمایت دولت از آنها در مقابل واردات هستند. میخ‌کوب‌شدن به پول کشوری که تورم پایین‌تری دارد، به مهار فشار تورم کمک خواهد کرد. سیاست اعلامی میخ‌کوب‌کردن به‌عنوان فرایند التزام دولت، برای مقاومت در برابر سیاست‌های پولی انبساطی بوده است (آبسفیلد و روگوف، ۱۹۹۵، ۷۵). برخی کشورها یک دوره کاهش قیمت را پس از دوره بی‌ثباتی قیمت‌ها تجربه کردند که این سیستم برای افزایش تجارت و برنامه‌ریزی مناسب کنترل تورمی پیش‌بینی می‌شود (برانو^۲، ۱۹۹۱، ۳۴). بیشتر کشورهای پیشرفته به‌سمت رژیم ارزی شناور حرکت می‌کنند. رژیم‌های میانه‌بخش بزرگی از ترتیبات ارزی را به‌خود اختصاص داده‌اند؛ اما کشورهای درحال توسعه به‌سمت رژیم ارزی شناور حرکت نمی‌کنند که دلایل آن شاید دلاریزه‌شدن و سیستم مبتنی بر دارایی خارجی، کاستی جدی مثل فقدان یک مقام پولی به‌عنوان قرض‌دهنده و پناهگاه نهایی برای دفع شوک‌های خارجی است (عاطفی‌منش، ۱۳۹۳، پ، ۹۵). با توجه به موارد ذکرشده برای کشورهای درحال توسعه که هنوز به‌لحاظ مالی توسعه کافی نداشته و آمادگی لازم برای انتخاب رژیم ارزی شناور ندارند، ترتیبات ارزی میانه‌بهترین گزینه خواهد بود که یکی از آنها رژیم ارزی شناور مدیریت‌شده است. موریس گلداستین^۳ (۲۰۰۲) این رژیم را ارائه کرده است. رژیم ارزی شناور مدیریت‌شده اجازه مداخله در بازار ارز با هدف خنثی‌سازی شوک‌های موقت را می‌دهد. سیستم گزارش‌دهی میزان ارز در دسترس و مخاطرات مربوط به بدهی‌های خارجی، منجر به فراهم‌آوردن زمینه اتخاذ راهبرد سلسله‌مراتبی در جهت بازکردن بازار مالی داخلی به روی سرمایه‌گذاری‌های خارجی می‌شود. کشورهایی که به‌لحاظ سیاسی - اقتصادی یکپارچه هستند و اقتصاد کوچک و باز دارند، رژیم ارزی شناور مدیریت‌شده گزینه مناسبی برای آنها خواهد بود (سانتانا گلجا، لدماسما و پرز رودریگوئز^۴، ۲۰۱۰، ۶۲۷).

خطر ناشی از نوسانات نرخ ارز از جمله مقولاتی است که همواره به‌عنوان مشکلی برای اقتصاد کشورها، به‌ویژه بخش تجارت خارجی مطرح است و اهمیت این موضوع به‌قدری است که این خطر گاهی زیان‌های سنگین و جبران‌نشدنی را به صادرکنندگان وارد می‌کند. نرخ ارز متغیری است که بیش از سایر متغیرها با بخش خارجی اقتصاد ارتباط مستقیم و تنگاتنگ دارد. ارزش پول کشورها نه‌تنها تحت‌تأثیر سیاست‌های اقتصادی داخل هر کشور است، بلکه نوسانات ارزی در بازارهای جهانی نیز بر ارزش پول و به‌تبع آن، بر تجارت خارجی آنها مؤثر است. نرخ ارز یکی از مهم‌ترین متغیرها در

1. Obstfeld & Rogoff

2. Bruno

3. Morris Goldstein

4. Santana-Gallego, Ledesma-Rodríguez & Pérez-Rodríguez

تعیین قیمت واردات و صادرات است و نوسانات آن باعث تغییراتی در قیمت آن‌ها می‌شود؛ در نتیجه، میزان تجارت خارجی را افزایش یا کاهش می‌دهد (فرح‌بخش، ۱۳۹۲، ۲). همچنین، پویایی تراز بازرگانی هر کشور متأثر از چگونگی نرخ برابری پول داخلی با سایر ارزها است؛ بنابراین، تجارت کالاهای ورزشی نیز از این امر مستثنا نیست.

با توجه به آنچه در رابطه با رژیم‌های ارزی مطرح شد، بیان این نکته ضروری است که انتخاب رژیم ارزی مناسب می‌تواند در بسیاری از فعالیت‌های کشورها مانند توسعه گردشگری، افزایش سرمایه‌گذاری و تجارت مؤثر باشد؛ بنابراین، رژیم‌های ارزی می‌توانند بر تقاضای کالاهای ورزشی نیز تأثیر بگذارند؛ زیرا، کاهش ارزش پول یک کشور باعث ارزان‌تر شدن پول یک کشور در خارج از کشور می‌شود و متعاقباً منجر به افزایش جریان تجارت کالاها می‌شود. در مقابل، افزایش ارزش پول یک کشور باعث کاهش جریان ورود کالاهای خارجی به کشور می‌شود. رژیم‌های ارزی مشمول در تابع تقاضا ممکن است شامل قیمت‌های نسبی یا مؤثر (نرخ ارز مؤثر) یا به‌عنوان متغیر جدا در سطوح مختلف باشند. در مجموع، رژیم‌های ارزی بر سطح قیمت‌های نسبی کشور مقصد تأثیر می‌گذارند (دی‌ویتا و کیاوا، ۲۰۱۳، ۶۶۴). دی‌ویتا (۲۰۱۴) به بررسی تأثیر رژیم‌های نرخ ارز در جریان گردشگری بین‌المللی برای ۲۷ کشور عضو سازمان همکاری اقتصادی و توسعه^۲ و کشورهای غیر عضو سازمان همکاری اقتصادی و توسعه برای دوره ۲۰۱۱-۱۹۸۰ با استفاده از جی.ام.ام.^۳ پرداخت. نتایج حاکی از شناسایی اثرهای متعدد نظام‌های ارزی و حمایت از حفظ نرخ ارز نسبتاً باثبات است که موجب جلب گردشگران بین‌المللی می‌شد. تامپسون و تامپسون (۲۰۱۰) با تمرکز بر اثرات نرخ واقعی ارز و تغییر به یورو در درآمد گردشگری یونان از سال ۱۹۷۴ تا سال ۲۰۰۶، دریافتند که معرفی یورو تأثیر مثبت و زیادی بر درآمدهای گردشگری یونان داشته است.

وابستگی شدید اقتصاد ایران به صادرات نفت و نوسانات قیمت آن و پایان‌پذیر بودن این منبع اقتصادی، نیاز توجه به دیگر صنایع درآمدزا را از اهمیت ویژه‌ای برخوردار کرده است. مطالعات انجام‌شده نشان می‌دهند که سیاست‌های توسعه صادرات غیرنفتی، جدا از ارز حاصل، کمک قابل توجهی به سایر بخش‌ها و متغیرهای اقتصادی خواهد کرد (سرلاب، ۱۳۹۲، ۳)؛ بنابراین، صنعت ورزش و تجارت کالای ورزشی از موضوعات مطرح اقتصادی است. تولید کالاهای ورزشی، اکنون یکی از حوزه‌های مهم صنعتی با شاخه‌های گوناگون را تشکیل می‌دهد و دامنه آن هر روز گسترده‌تر می‌شود. بخش‌های اقتصادی مانند جهانگردی ورزشی، شرکت‌ها و مراکز ورزشی، برگزاری

1. De Vita & Kyaw
2. OECD
3. GMM

همایش‌های بزرگ ورزشی، اوقات فراغت، تبلیغات، باشگاه‌ها و خود ورزش، از مهم‌ترین حوزه‌های اقتصادی مرتبط با ورزش هستند. پیامد این روند درهم‌آمیزی هرچه بیشتر ورزش و اقتصاد به شکل‌های بسیار متنوع است. این آمیزش سبب شده است که اقتصاد ورزشی اهمیت بیشتری پیدا کند (ویس^۱، ۲۰۱۱، ۳۳۶). افزون‌براین، انتخاب رژیم ارزی از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین مباحث در حوزه اقتصاد کلان و اقتصاد بین‌الملل است. نوع رژیم ارزی حوزه وسیعی از متغیرهای اقتصادی را در هر کشور تحت تأثیر قرار می‌دهد. در ایران، وجود درآمدهای ارزی وابسته به صادرات نفت، اهمیت رژیم ارزی و سیاست‌های ارزی را افزایش می‌دهد؛ بنابراین، بررسی اثر رژیم‌های ارزی بر تجارت صنعت کالاهای ورزشی که جزء درآمدزاترین صنایع دنیا است، ضرورت انکارناپذیری است و سیاست‌مداران و برنامه‌ریزان اقتصادی را ملزم به پیروی از اتخاذ سیاست‌های درست رژیم ارزی در زمینه تجارت کالاهای ورزشی کشور می‌کند تا گامی برای تعالی و رشد اقتصاد ملی کشور برداشته شود.

روش‌شناسی پژوهش

برای اولین بار، انسلین^۲ اقتصادسنجی فضایی را مطرح کرد. به عقیده انسلین، اقتصادسنجی فضایی در مطالعات مکانی دارای قابلیت و کاربرد بهتری نسبت به اقتصادسنجی رایج است و زمانی که پژوهشگر با داده‌ها و مشاهدات مکانی و موقعیتی، مانند مطالعات بازرگانی، تجاری و جمعیت‌شناسی روبه‌رو است، اقتصادسنجی فضایی می‌تواند جایگزین اقتصادسنجی متداول شود. از جمله مهم‌ترین تفاوت‌های اقتصادسنجی فضایی با اقتصادسنجی متداول این است که اقتصادسنجی فضایی، خودهمبستگی فضایی^۳ و ناهمسانی فضایی^۴ را در نظر می‌گیرد. این دو مسئله که در اقتصادسنجی مرسوم نادیده گرفته می‌شوند، باعث نقض فرض‌های گاوس-مارکوف می‌شوند (محمدزاده و منصوری و کوهیلیان، ۱۳۹۱، ۲۶). خودهمبستگی فضایی پدیده‌ای است که در داده‌های نمونه‌ای دارای عنصر مکانی روی می‌دهد؛ به طوری که وقتی مشاهده‌ای مربوط به یک محل مانند i وجود داشته باشد، این مشاهده به مشاهدات دیگر در مکان‌های z با فرض $z \neq i$ باشد، وابسته است. خودهمبستگی فضایی می‌تواند بین چندین مشاهده رخ دهد؛ به طوری که i می‌تواند هر مقداری بین ۱ تا n را اختیار کند؛ زیرا، انتظار می‌رود که داده‌های نمونه‌ای مشاهده‌شده در یک نقطه از فضا، به مقادیر مشاهده‌شده در مکان‌های دیگر وابسته باشد (عسگری و اکبری، ۱۳۸۰، ۳). ناهمسانی

-
1. Weiss
 2. Anselin
 3. Spatial Dependence
 4. Spatial Heterogeneity

واریانس نیز اشاره به انحراف در روابط بین مشاهدات در سطح مکان‌های جغرافیایی فضا دارد؛ یعنی هنگام حرکت در بین مشاهدات، توزیع داده‌های نمونه‌ای دارای میانگین و واریانس ثابتی نخواهند بود؛ اما لازم است به تعیین کمیت و مقدار عددی جنبه‌های مکانی پرداخته شود که برای انجام این کار می‌توان از ماتریس فضایی یا ماتریس مجاورت استفاده کرد. برای تشکیل ماتریس مجاورت، روش‌های مختلفی وجود دارند که در این مطالعه از ماتریس مجاورت خطی استفاده شده است. در ماتریس مجاورت، اعداد روی قطر اصلی برابر با صفر هستند و عناصر خارج از قطر اصلی، در صورتی که مناطق مجاور باشند یا نباشند، مقدار یک یا صفر را اختیار می‌کنند. در ادامه، ماتریس مجاورت باید نسبت به سطر استاندارد شود که آن را ماتریس مجاورت استاندارد شده مرتبه اول^۱ می‌نامند. با استاندارد کردن ماتریس مجاورت و سپس، حاصل ضرب آن در بردار متغیر وابسته، متغیر جدیدی حاصل می‌شود که میانگین مشاهدات ناشی از مناطق مجاور را نشان می‌دهد و اصطلاحاً آن را متغیر تأخیر فضایی می‌نامند (نجفی علمدارلو، مرتضوی و شمشادی یزدی، ۱۳۹۱، ۵۴).

به عبارت دقیق‌تر، اقتصادسنجی فضایی زیرشاخه‌ای از اقتصادسنجی است که با روابط متقابل فضایی (خودهمبستگی فضایی) و ساختار (ناهمسانی) فضایی در مدل‌های رگرسیونی، با داده‌های مقطعی یا ترکیب مقطعی-سری زمانی سروکار دارد و با تصریح‌های متفاوتی از مدل‌ها به این مسائل توجه می‌شود. در مدل‌های اقتصادسنجی فضایی، از روش‌های حداکثر درست‌نمایی^۲ برای تخمین پارامترهای مدل استفاده می‌شود. استفاده از این روش منجر به تخمین‌زنده‌های بدون تورش و سازگار می‌شود (لسیج و پیس^۳، ۲۰۰۹، ۲۰). برای برآورد مدل، از میان روش‌های مختلف برآورد فضایی، از مدل دوربین فضایی^۴ استفاده شده است که شامل وقفه فضایی متغیر وابسته و اجزای اخلال است. این مدل در رابطه شماره یک نشان داده شده است:

$$y = \rho W y + \alpha I_n + X \beta + u$$

$$u = \theta W u + \varepsilon \quad (1)$$

$$\varepsilon \sim N(0, \sigma^2 I_n)$$

در این مدل، پارامتر θ نشان‌دهنده ارتباط وقفه فضایی اجزای اخلال است (لسیج و پیس، ۲۰۰۹، ۲۰). در این مطالعه، با بهره‌گیری از مطالعات سانتانا گلجا، لدسما و پرز رودریگوئز (۲۰۱۰) و دی‌ویتا (۲۰۱۴)، به بررسی اثر رژیم‌های ارزی بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی برای

-
1. Standardized First Order Contiguity Matrix
 2. Maximum Likelihood (ML)
 3. LeSage & Pace
 4. SAC

کشورهای خاورمیانه شامل بحرین، قبرس، مصر، ایران، لبنان، اسرائیل غاصب، سوریه، اردن، قطر، کویت، امارات متحده عربی، عربستان سعودی، یمن، ترکیه و عمان، طی بازه زمانی ۲۰۱۳-۱۹۹۳ پرداخته شده است. مدل مورد استفاده در این پژوهش، با لحاظ لگاریتم و استفاده از روش اقتصادسنجی فضایی^۱ به صورت زیر نمایش داده شده است:

$$Ly_{it} = \delta_0 + \delta_1 Ltrade_{it} + \delta_3 Lgdp_{it} + \delta_4 Lpop_{it} + \delta_5 Lep_{it} + \delta_6 Ldis_{ij} + \delta_7 dumlang_i + \delta_8 dumfta_i + \delta_9 dumcol_i + \delta_{10} dumcolman_i + \delta_{11} Lr_{it} + \delta_{12} dumregim_{it} + \epsilon_{it}$$

که Ly_{it} لگاریتم جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی کشورهای خاورمیانه با کل کشورهای جهان، $Ltrade_{it}$ لگاریتم تراز پرداخت کشورها، $Lgdp_{it}$ لگاریتم تولید ناخالص داخلی کشورها براساس سال پایه ۲۰۱۰، $Lpop_{it}$ لگاریتم جمعیت کشورها، Lep_{it} لگاریتم نرخ ارز مؤثر حقیقی، Lr_{it} لگاریتم نرخ ارز اسمی کشورها، $Ldis_{ij}$ لگاریتم مسافت بین دو شهر مهم کشورهای خاورمیانه، $dumlang_i$ متغیر مجازی هم‌زبانی کشورهای مورد مطالعه (یک، در صورت داشتن زبان مشترک و صفر، در صورت نداشتن زبان مشترک)، $dumfta_i$ متغیر مجازی اتحادیه تجاری بین کشورهای عضو (یک، در صورت داشتن تفاهم‌نامه تجاری مشترک و صفر، در صورت نداشتن تفاهم‌نامه تجاری مشترک)، $dumcol_i$ متغیر مجازی مستعمره‌بودن کشورها (یک، در صورت نبود تجربه استعماری و صفر، در صورت وجود تجربه استعماری)، $dumcolman_i$ داشتن مرز مشترک (یک، در صورت داشتن مرز مشترک و صفر، در صورت نداشتن مرز مشترک) و $dumregim_{it}$ متغیر مجازی رژیم ارزی کشورها (یک، در صورت داشتن رژیم ارزی ثابت و صفر، در صورت نداشتن رژیم ارزی ثابت) هستند.

همچنین، اطلاعات آماری مورد استفاده در این مطالعه، از بانک جهانی، صندوق بین‌المللی پول و مرکز مطالعات اطلاعات بین‌المللی استخراج شده است. اطلاعات صادرات گروه کالاهای ورزشی کشورهای مورد بررسی، از سایت سازمان تجارت جهانی طی سال‌های ۲۰۱۳-۱۹۹۳ جمع‌آوری شده است. گروه کالاهای ورزشی عبارت‌اند از: پوشاک ورزشی، قایق‌های تفریحی-ورزشی، دوچرخه، توپ ورزشی، کفش ورزشی و سایر کالاهای متفرقه. براساس مبانی نظری، انتظار می‌رود که ارتباط تجارت کل و جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی طبق پیشینه نظری و مطالعات انجام‌شده، مثبت باشد. تسهیل روابط تجاری و افزایش واردات می‌تواند منجر به افزایش تجارت شوند. همچنین، تجارت می‌تواند سفرهای کاری را به همراه داشته باشد و از این طریق نیز باعث تسریع جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی شود. همچنین، با افزایش جریان تجارت، اندازه بازار کشور مقصد بزرگ‌تر

1. SDM

می‌شود و تولید ناخالص داخلی افزایش می‌یابد که در پژوهش مارین^۱ (۱۹۹۲) به این نتیجه اشاره شده است و در نتیجه، جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی نیز بهبود می‌یابد. نوسانات نرخ ارز نیز بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی تأثیرگذار است. برای جلوگیری از انتخاب نادرست در اندازه‌گیری بهینه نوسانات نرخ ارز، از شاخص محاسباتی دی‌ویتا و آبت^۲ (۲۰۰۴) استفاده شده است که از نوسانات نرخ ارز (برای مثال، اندازه‌گیری واریانس در مقابل نوسانات اتوگرسیون ناهمسانی واریانس) در کارهای تجربی استفاده می‌شود. نتایج تجربی نشان داده است که انحراف استاندارد نرخ ارز بهترین نوع محاسبات برای این متغیر و استاندارد درصد تغییرات ماهانه نرخ ارز دوجانبه است. متغیر نرخ ارز مؤثر حقیقی، اثر منفی بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی دارد؛ زیرا، با افزایش شاخص قیمت مصرف‌کننده، هزینه‌های تجارت با کشور هدف افزایش می‌یابد و متعاقباً جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی کاهش می‌یابد و از طرفی، با افزایش نرخ ارز، تقاضا برای تولید کالاهای داخلی در داخل کشور کاهش می‌یابد؛ اما به دلیل پایین آمدن ارزش پول داخل برای خارجی‌ها، کالاهای ورزشی ارزان تلقی می‌شود و می‌توان برای جذب تقاضای تجارت گروه کالاهای ورزشی به داخل برنامه‌ریزی کرد و از این وضعیت در جهت رشد اقتصادی و ارتقای صنعت ورزشی در شرایط بحران افزایش نرخ ارز استفاده کرد^۳.

در رابطه با تأثیر مسافت بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی می‌توان گفت که دادوستدکنندگان این گروه کالایی ترجیح می‌دهند که مسافت کمتری برای انجام تجارت طی کنند؛ بنابراین، انتظار می‌رود که اثر مسافت بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی منفی باشد. بدین مفهوم که افزایش مسافت بین کشورها منجر به افزایش هزینه‌های حمل‌ونقل و در نتیجه، کاهش جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی شود.

همچنین، انتظار می‌رود که سایر متغیرهای استاندارد مانند رابطه مستعمره بودن و استعمارگری، داشتن مرز مشترک، داشتن تفاهم‌نامه تجاری مشترک و داشتن زبان مشترک، جریان تجارت را بهبود بخشند. داشتن تفاهم‌نامه تجاری مشترک می‌تواند در زمینه گسترش همکاری‌های متقابل، دعوت به مشارکت در تأمین مالی پروژه‌ها، تسهیلات و تعهدات سندیکایی و غیره انجام گیرد یا به صورت تشکیل بازارهای تجاری مشترک و شناختن سلاقی و علایق حاکم بر طرف تجاری مقابل و شناخت وضعیت بازار کشور مقابل و ظرفیت تجاری کشور، سعی در تسخیر بازارهای هدف و ارائه

1. Marin

2. De Vita & Abbott

۳. لازم است توضیح داده شود که آمار این متغیر برگرفته از بانک جهانی است که منظور از نرخ ارز، قیمت هر واحد پول داخل بر حسب پول خارجی گزارش شده است.

کالای مصرفی گردشگر در بازار کشور مقصد کرد؛ بنابراین، انتظار می‌رود که این متغیر در جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی اثر مثبت داشته باشد. داشتن زبان مشترک و مستعمره‌بودن نیز اثر مثبتی بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی می‌گذارد؛ زیرا، زبان وسیلهٔ داشتن ارتباط است و زبان عمدهٔ کشورهای موردبررسی عربی است و در صورت نداشتن زبان مشترک، این مورد مانعی برای تجارت گروه کالاهای ورزشی خواهد بود.

تاکنون، هیچ چهارچوب نظری دال بر تأثیر رژیم‌های ارزی بر جریان تجارت بین‌المللی مطرح نشده است؛ اما می‌توان انتظار داشت که داشتن رژیم ارزی مشترک با توجه به نبود هزینه‌های معاملاتی ارزی و نبود قطعیت در مورد نوسانات نرخ ارز، تأثیر مثبتی بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی داشته باشد.

نتایج

فرضیهٔ صفر آزمون موران، نبود همبستگی فضایی در اجزای اخلاص و فرضیهٔ صفر آزمون ال ام لگ^۱، نبود خودهمبستگی فضایی در مشاهدات متغیرهای وابسته است (لسیج، ۱۹۹۹، ۲). همچنین، از آنجایی که نیاز به برگزیدن یکی از مدل‌های خطای فضایی^۲ (SEM)، مختلط رگرسیون-خودرگرسیون فضایی^۳ (SAR) یا فضایی عمومی^۴ (SAC) برای رفع خودهمبستگی در اجزای اخلاص است، این انتخاب با کمک آزمون‌های ضریب لاگرانژ انجام می‌شود. سپس، معادلهٔ مطرح‌شده با مدل منتخب برآورد می‌گردد. تمامی مراحل در نرم‌افزار استتاه^۵ انجام می‌شود. در صورت رد فرضیهٔ صفر مبنی بر نبود همبستگی فضایی در اجزای اخلاص، از مدل خطای فضایی و در صورت رد فرضیهٔ صفر مبنی بر نبود همبستگی فضایی در مشاهدات متغیرهای وابسته، از مدل مختلط رگرسیون - خودرگرسیون فضایی استفاده می‌شود؛ اما در حالی که هر دو فرضیهٔ صفر رد شوند، برای برآورد مدل از مدل فضای عمومی استفاده می‌شود.

-
1. lmlag
 2. SEM
 3. SAR
 4. SAC
 5. STATA

جدول ۱- نتایج آزمون‌های تشخیصی برای انتخاب مدل برتر

متغیرها	مقدار آماره	درجه آزادی	احتمال آماره
آزمون ال ام ^۱ (χ^2)	۲۲۶/۹۳۹۶	۱	۰/۰۰۰۱
آزمون موران (Z)	-۱/۰۶۹۳	۱	۰/۰۱۳۹
آزمون ال ام لگ ^۲ انسلین (χ^2)	۸/۰۱۷۹	۱	۰/۰۰۴۶
آزمون ال ام اس ای سی ^۳ (χ^2)	۹/۲۴۲۵	۲	۰/۰۰۹۱
آزمون ال آر ^۴ جهت انتخاب مدل SAC در مقابل OLS (χ^2)	۳۵/۸۴۲۴	۲	۰/۰۰۰۱
آزمون ال ام ارور روبوست ^۵	۶/۷۸۹۳	۲	۰/۰۰۴
آزمون ال ام لگ روبوست ^۶	۸/۰۱۷	۲	۰/۰۰۴۶

نتایج حاصل از آزمون ال ام نشان می‌دهد که فرضیه صفر مبنی بر نبود معناداری وابستگی فضایی میان مشاهدات، در سطح یک درصد می‌شود و بنابراین، وابستگی فضایی میان مشاهدات تأیید می‌گردد. نتایج آزمون موران نیز حاکی است که فرضیه صفر مبنی بر دلالت بر نبود خودهمبستگی فضایی بین جملات اخلال، در سطح یک درصد رد می‌شود و بنابراین، وجود خودهمبستگی فضایی بین جملات اخلال تأیید می‌شود. آزمون ال ام اس ای سی همبستگی فضایی کلی در مدل را بررسی می‌کند که نتایج نشان می‌دهد در سطح معناداری یک درصد فرض صفر مبنی بر نبود همبستگی فضایی کلی رد شده است. نتیجه آزمون ال ام لگ انسلین با فرض صفر مبنی بر نبود همبستگی فضایی برای متغیر وابسته نشان می‌دهد که فرض صفر این آزمون در سطح یک درصد رد می‌شود.

به علت بزرگ‌تر بودن آماره آزمون‌های ال ام ارور، ال ام لگ و ال ام لگ روبوست از مقدار بحرانی ۶/۶۳۵، باید از مدل خطای فضایی و مختلط رگرسیون- خود رگرسیون برای برآورد استفاده کرد؛ در نتیجه، برای برآورد از مدل فضایی عمومی که دربرگیرنده هر دو مدل است، کمک گرفته می‌شود. همچنین، نتیجه آزمون ال آر برای انتخاب مدل اس ای سی در مقابل حداقل مربعات معمولی^۷ نشان می‌دهد که مدل برتر برای بررسی اثر رژیم‌های ارزی بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی در کشورهای خاورمیانه است.

1. LM
2. LM Lag
3. LM SAC
4. LR
5. Lmerror Robust
6. Lmlag Robust
7. OLS

جدول ۲- نتایج تخمین مدل به روش اقتصادسنجی فضایی عمومی

متغیر	ضریب	مقدار آماره زی ^۱	ارزش احتمال ^۲
Ltrade _{it}	۰/۰۲۵۵۲۴۶	۰/۱۹۵۳۲۳	۱/۳۱
Lgdp _{it}	۰/۱۸۹۹۷۱۳	۳/۶۲	۰/۰۰
Lpop _{it}	۴/۰۸۶۲۵۷	۴/۹۷	۰/۰۰۰
Lep _{it}	-۰/۰۳۰۰۹۸۹	-۳/۶۶	۰/۰۰۴۲
Lr _{it}	-۰/۰۰۰۱۰۱۸	-۲/۷۰	۰/۰۰۷
Ldis _{ij}	-۳/۸۷۸۲۵۳	-۲/۶۶	۰/۰۳۴
dumlang _i	-۲۴/۵۷۱۸۸	۶/۴۷۸۰۷۵	-۳/۷۹
dumfta _i	-۴۷/۰۱۲۲	۷/۰۴۷۷۴۴	۰/۰۰۰
dumcol _i	۵/۱۸۸۲۶۷	۳/۷۲۷۶۸	۰/۰۰۰
dumregim _{it}	۷/۱۵۶۹۲۸	۴/۹۲۶۱	۰/۰۰۰
dumcolman _{it}	۱۱/۸۱۲۳۷	۲/۹۱	۰/۰۰۴
Cons	۱۱۱/۷۸۱۷	۴۸/۴۲۰۴۷	۰/۰۲۱
Dumrel	۲۶/۶۰۲۲	۵/۹۳۶۳	۰/۰۰
Dveil	-۳۵/۹۸۷۷	۴/۹۲۶۱۳۸	۰/۰۰
ρ	۰/۰۲۶۷۶۲	۵/۳۳	۰/۰۰
θ	-۰/۰۵۲۶۰	-۲/۳۲	۰/۰۲۰

Root MSE=۱۳۰/۵۴۶۰ R² Adj=۰/۱۳۷۲ R²=۰/۲۱۱۳ P-Value Wald Test=۰/۰۰۰۱
Wald Test= ۸۶/۸۸۸۹ Log Likelihood= -۱۳۳۵/۷۴۷۶

نتایج حاصل از تخمین مدل نشان می‌دهد که متغیر وابستگی فضایی (P) با ضریب ۰/۰۲۶۷۶۲ تأثیر مثبت و معناداری بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی دارد و نشان می‌دهد که جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی به اثر مجاورت و همسایگی کشورها نیز مربوط است و اثر سرریز را نشان می‌دهد. به عبارت دیگر، با افزایش مجاورت کشورها اثرهای فضایی افزایش می‌یابند. با توجه به نتایج جدول شماره دو، می‌توان بیان کرد که رژیم‌های ارزی با عنوان متغیر دامی توضیحی، بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی اثر مثبت دارد؛ به طوری که به میزان ۷/۱۵۶۹۲۸

1. Z Value
2. PV

درصد در صورت داشتن رژیم ارزی ثابت مشترک بین کشورهای مورد مطالعه، جریان تجارت بین‌المللی افزایش می‌یابد؛ زیرا، رژیم ارزی ثابت هزینه مبادله‌ای و نبود اطمینان سایر رژیم‌ها را ندارد و بستر امنی به لحاظ مبادله ارزی است و نوسانات ارزی تأثیری در روند تجارت نخواهد داشت. ضریب این متغیر به لحاظ آماری معنادار است؛ بدین مفهوم که جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی کشورهای مورد مطالعه تحت تأثیر تغییرات رژیم‌های ارزی بوده است.

نرخ ارز مؤثر حقیقی اثر منفی بر جریان تجارت دارد؛ به طوری که یک درصد افزایش در نرخ ارز منجر به کاهش تجارت به اندازه $0/030989$ می‌شود. این متغیر به لحاظ آماری معنادار است؛ بدین مفهوم که جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی کشورهای مورد مطالعه تحت تأثیر تغییرات نرخ ارز مؤثر حقیقی بوده است.

نرخ ارز اسمی نیز اثر منفی بر جریان تجارت کالاهای ورزشی دارد؛ به طوری که با افزایش یک درصدی شاخص تلفیقی ذکر شده، جریان تجارت کالاهای ورزشی به میزان $0/001018$ کاهش می‌یابد. این متغیر به لحاظ آماری معنادار است و جریان تجارت تحت تأثیر تغییرات تلفیقی نرخ ارز اسمی و شاخص قیمت مصرف‌کننده است.

متغیر تجارت اثر مثبتی بر جریان تجارت کالاهای ورزشی دارد؛ زیرا، با تسهیل روابط تجاری بین‌المللی و افزایش سفرهای کاری، جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی نیز افزایش می‌یابد؛ به طوری که با یک درصد افزایش در تجارت، $0/0255246$ درصد جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی افزایش می‌یابد؛ اما این متغیر به لحاظ آماری معنادار نیست. به عبارتی، میزان جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی در کشورهای مورد مطالعه تحت تأثیر تغییرات تجارت کل نبوده است.

اثر مورد انتظار تولید ناخالص داخلی بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی مثبت است؛ به طوری که یک درصد افزایش در تولید ناخالص داخلی منجر به افزایشی معادل با $0/1899713$ در جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی می‌شود. این متغیر به لحاظ آماری در سطح یک درصد معنادار است.

میزان جمعیت نیز اثر مثبت در جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی دارد؛ به طوری که یک درصد افزایش در جمعیت منجر به افزایش در جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی به میزان $4/086257$ درصد می‌شود. این متغیر به لحاظ آماری در سطح یک درصد معنادار است.

متغیر مسافت اثر منفی بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی دارد؛ به طوری که یک درصد افزایش در مسافت منجر به کاهش تجارت به اندازه $3/878253$ درصد می‌شود. این متغیر به لحاظ آماری معنادار است. به عبارتی، میزان جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی در کشورهای مورد مطالعه تحت تأثیر مسافت است.

داشتن زبان مشترک اثر منفی در جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی دارد. به‌ازای یک درصد افزایش در اشتراک زبانی، جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی $24/57188$ درصد کاهش می‌یابد. این متغیر به‌لحاظ آماری، در سطح یک درصد معنادار نیست و همچنین، ضریب این متغیر مطابق نظریه نیست و باوجود انتظار مثبت‌بودن آن، در مطالعه حاضر اثر منفی آن مشاهده می‌شود. مستعمره‌بودن به‌عنوان متغیر دامی دیگر، اثر مثبت بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی داشته است؛ به‌طوری‌که با افزایش یک‌درصدی در این شاخص، جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی به میزان $5/188267$ درصد افزایش می‌یابد. این متغیر به‌لحاظ آماری در سطح یک درصد معنادار است و ضریب این متغیر مطابق نظریه، مثبت است.

متغیر مجازی داشتن تفاهم‌نامه تجاری مشترک بین کشورهای مورد مطالعه، اثر منفی در جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی دارد. ضریب این متغیر برابر با $47/0122$ درصد است. ضریب این متغیر مطابق نظریه نیست و باوجود انتظار مثبت‌بودن آن، اثر منفی آن در مطالعه حاضر مشاهده می‌شود؛ بدین‌مفهوم که به‌ازای یک واحد افزایش در داشتن تفاهم‌نامه تجاری مشترک، به میزان مقدار ذکرشده، جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی کاهش می‌یابد. این ضریب در سطح یک درصد به‌لحاظ آماری معنادار است. عرض از مبدأ مدل حاضر برابر با $111/7817$ است و این ضریب در سطح اطمینان یک درصد به‌لحاظ آماری معنادار است.

بحث و نتیجه‌گیری

این مطالعه با استفاده از روش اقتصادسنجی فضایی، به بررسی اثر رژیم‌های ارزی بر جریان تجارت بین‌المللی کالاهای ورزشی ۱۵ کشور خاورمیانه در بازه زمانی ۲۰۱۳-۱۹۹۳ پرداخته است. پژوهش حاضر به شناسایی اثرهای مختلف رژیم‌های ارزی و اهمیت حفظ ثبات نرخ ارز بر جذب جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی تأکید دارد. این درحالی است که بسیاری از عوامل مؤثر در جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی همچون شرایط جوی، از کنترل سیاست‌گذاران خارج هستند. انتخاب رژیم ارزی برای کشورها نتیجه تصمیمات سیاستی است. نتایج پژوهش نشان داد که تجارت، تولید ناخالص داخلی، مسافت، جمعیت و داشتن تفاهم‌نامه تجاری مشترک، اثر مثبت بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی دارند. همچنین، داشتن زبان مشترک، مستعمره‌بودن و متغیر تلفیقی شاخص قیمت مصرف‌کننده و نرخ ارز مؤثر، اثر منفی بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی دارند. با توجه به نظریه پژوهش، نرخ ارز مؤثر حقیقی اثر منفی بر جریان تجارت دارد؛ زیرا، به‌دلیل کاهش ارزش پول کشور در سطح بین‌المللی، تقاضای خارجی‌ها از تولیدات کالاهای کشور هدف افزایش خواهد یافت و با افزایش شاخص قیمت مصرف‌کننده، هزینه‌های تقاضای کالاها افزایش می‌یابند.

افزون‌براین، با افزایش نرخ ارز، تقاضای کالاهای خارجی در کشور خودی به‌علت کاهش ارزش پول داخل در سطح بین‌الملل کاهش خواهد یافت. به‌همین دلیل، تقاضای کالاها به داخل برای خارجی‌ها افزایش می‌یابد؛ اما این متغیر به‌لحاظ آماری معنادار نبود؛ بدین‌مفهوم که جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی کشورهای مورد مطالعه تحت تأثیر تغییرات نرخ ارز مؤثر حقیقی نبوده است و این را می‌توان با محدودبودن تجارت کالاهای ورزشی، مستقل‌بودن آن به‌لحاظ ماهیت تفریحی و فراغتی‌بودن و عموماً قرارگرفتن کالاهای ورزشی در ردیف کالاهای غیرضروری و کم‌کشش، توجیه کرد. تصمیم نهایی مصرف‌کننده در مورد کالاها و خدماتی که خریداری می‌کند، بستگی به ترجیحات و سلیقه او دارد. تغییر در ترجیحات مصرفی مصرف‌کننده در بازارهای ملی و بین‌المللی کاملاً مشخص می‌شود؛ به‌طوری‌که در محدوده درآمد و قیمت‌ها، شکل خاص تابع تقاضا توسط ترجیحات مشخص می‌گردد. افزایش علاقه مردم به ورزش موجب افزایش تقاضا برای لباس و کالای ورزشی می‌شود و سلیقه و ترجیحات مصرف‌کننده از طرز تفکر وی، آداب و رسوم و فرهنگ جامعه شکل می‌گیرد و اگر سلیقه مصرف‌کننده در جهت مصرف بیشتر یک کالای خاص تغییر کند، با فرض ثابت‌بودن سایر عوامل، تقاضا برای آن کالا افزایش می‌یابد. در نهایت اینکه، بازار و تجارت کالاهای ورزشی به عوامل متعددی بستگی دارند. فرهنگ ورزش و تفریح، مشارکت در فعالیت‌های ورزشی و تفریح، سطح درآمد جامعه و تبلیغات را می‌توان از جمله عوامل مؤثر در بازار کالاهای ورزشی دانست. طبق اطلاعات به‌دست‌آمده، میزان مشارکت در فعالیت‌های ورزشی در دنیا بین ۳۰ تا ۸۰ درصد متغیر است؛ براین‌اساس می‌توان گفت که بازار کالاهای ورزشی در کشورهای مختلف از مقادیر متفاوتی برخوردار است و تأمین بازار از طرق مختلفی انجام می‌شود.

افزون‌براین، نتایج نشان داد که جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی در کشورهای مورد مطالعه تحت تأثیر تغییرات تجارت کل نبوده است و این مورد نیز می‌تواند به‌علت ماهیت جداگانه و مستقل کالاهای ورزشی در تجارت کشورها باشد. افزایش درجه بازبودن تجاری هر کشوری یکی از عوامل مؤثر در افزایش جریان تجارت بین کشورها است. به‌عبارت‌دیگر، افزایش جریان ورود کالاهای خارجی ورزشی به داخل یک کشور، باعث افزایش واردات کشورهای مبدأ از این گروه کالا می‌شود و این جریان در تراز تجاری کشورها مشهود است؛ بدین‌مفهوم که افزایش جریان ورود کالاهای ورزشی خارجی به کشور، همانند افزایش صادرات کالا و خدمات کشور در سطح جهان نمود پیدا می‌کند و جریان تجارت نیز می‌تواند زمینه‌ساز فرصت برای تجارت با سایر کشورها گردد. رابطه علی بین جریان تجارت کالاهای ورزشی و تجارت، با سفرهای تجاری و کاری برای انجام مبادلات کالا و خدمات آغاز می‌شود؛ بدین‌مفهوم که افزایش واردات کالای موردنیاز در صنعت ورزش بر جریان تجارت کل تأثیر مثبت می‌گذارد.

اثر موردانتظار تولید ناخالص داخلی بر جریان تجارت (آدام و کوبهام^۱، ۲۰۱۰، ۳۲) گروه کالاهای ورزشی، مثبت است. میزان جمعیت نیز اثر مثبتی بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی دارد؛ زیرا، با افزایش جمعیت و نیروی کار کارگاه‌های تولیدی در کشور، توان کشور در عرضه خدمات و کالاهای مختلف ورزشی افزایش می‌یابد. همچنین، با افزایش جمعیت جوان کشور و توسعه فرهنگ ورزش، نیاز و تقاضای گروه کالاهای ورزشی افزایش می‌یابد. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که با توجه به نمونه انتخابی می‌توان بیان کرد که اثر متغیر مسافت بین دو شهر بزرگ کشورهای مورد مطالعه، بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی مثبت بوده است؛ بنابراین، افزایش مسافت بین کشورها مانع کاهش جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی به کشورهای مورد بررسی نشده است. این متغیر به لحاظ آماری معنادار نبود. به عبارت دیگر، میزان جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی در کشورهای مورد مطالعه تحت تأثیر مسافت نبوده است؛ زیرا، تجارت بین‌المللی کالاهای ورزشی شکل پیشرفته و جدیدی را به خود گرفته است. پیشرفت فناوری اطلاعات موجب سرعت بخشی عرضه و تقاضای کالا در سطح بازارهای جهانی شده است؛ به طوری که فاصله و مسافت بین کشورها را بی‌مفهوم ساخته است. داشتن زبان مشترک اثر منفی بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی دارد. این متغیر به لحاظ آماری معنادار بود؛ اما ضریب این متغیر مطابق نظریه نیست و با وجود انتظار مثبت بودن آن (آدام و کوبهام، ۲۰۱۰، ۳۲)، اثر منفی آن در مطالعه حاضر دیده می‌شود. شاید علامت آن را این‌گونه بتوان توجیه کرد که گروه کالاهای ورزشی نمی‌تواند تحت تأثیر عواملی همچون زبان قرار گیرد و در واقع، ورزش و تجارت گروه کالاهای ورزشی جدای از فرهنگ و زبان کشورها در جریان تجارت قرار می‌گیرند. امروزه، ورزش خود به تنهایی زبان مشترک بین کشورها است؛ برای مثال، یکی از قوی‌ترین شرکای تجاری ایران در گروه کالاهای ورزشی، چین است که زبان مشترکی نیز بین این دو کشور وجود ندارد. به عبارت دیگر، می‌توان گفت که تأثیر سایر شاخص‌های مورد بررسی بر جریان گروه تجارت کالاهای ورزشی، پررنگ‌تر و تعیین‌کننده است. مستعمره بودن به عنوان متغیر دامی دیگر، اثری منفی بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی داشته است. این متغیر نیز به لحاظ آماری معنادار بود و با وجود انتظار مثبت بودن (دی‌ویتا، ۲۰۱۴، ۲۲۹) اثر این ضریب بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی، در مطالعه حاضر اثر این ضریب، معکوس شده است. اگر زمانی کشوری در استعمار کشور دیگر باشد، می‌توان انتظار داشت که فرهنگ و سایر آداب و رسوم کشورهای طرف استعمار در کشور مقابل نفوذ کند؛ اما در مورد گروه کالاهای ورزشی می‌توان این‌گونه استدلال کرد که کالاهای ورزشی از فرهنگ خاصی تبعیت نمی‌کنند و وجهه جهانی دارند که تحت تأثیر هیچ رسم و رسومی قرار ندارند. متغیر مجازی داشتن تفاهم‌نامه تجاری

1. Adam & Cobham

مشترک بین کشورهای مورد مطالعه، اثر مثبتی بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی دارد؛ زیرا، داشتن همکاری‌های اقتصادی منجر به شناخت سلیق مصرف‌کنندگان کشور طرف مقابل و شناخت بازارهای تجاری طرف تجاری می‌شود. شناخت درباره فراهم کردن نیازهای مصرفی ورزشی وارد شده از کشورهای عضو تفاهم‌نامه مشکلی نخواهد داشت. با توجه به نتایج به دست آمده، به سیاست‌گذاران و مسئولان این پیشنهادها ارائه می‌شود:

- بسیاری از برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران توسعه، از جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی به عنوان یکی از ارکان اصلی توسعه پایدار یاد می‌کنند که با برنامه‌ریزی اصولی و مناسب و شناسایی فرصت‌ها و محدودیت‌های گردشگری، از این منبع درآمدی می‌تواند استفاده شود. با توجه به اینکه رژیم ارزی ثابت هزینه‌های مبادله‌ای و نااطمینانی از فضای بازار ارز را ندارد، پیشنهاد می‌شود که کشورهای در حال توسعه این سیستم ارزی را درپیش گیرند.

- جریان تجارت بین‌المللی اثر مثبتی بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی دارد؛ بنابراین، پیشنهاد می‌شود که بسترهای ارتباط تجاری فراهم گردد و روابط تجاری تسهیل شود؛ به خصوص برای کشور ایران که از تاریخ و تمدن بسیار غنی برخوردار است. داشتن روابط تجاری خوب بستر جذب جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی را فراهم می‌آورد.

- داشتن جمعیت فعال در ارائه خدمات گروه کالایی ورزشی اعم از تولید، پخش و سایر خدمات این صنعت مؤثر است و این صنعت در ایجاد اشتغال برای جوانان نیز کارساز خواهد بود.

- متغیر مسافت اثر مثبتی بر روند تجارت گروه کالاهای ورزشی دارد؛ بنابراین، مسافت طولانی دلیل بر شکل‌نگرفتن این جریان در کشورهای مورد مطالعه نمی‌شود. در این راستا، به مدیران پیشنهاد می‌شود که جریان رفت‌وآمد را از طریق ایجاد بسترهای امن ارتباطی آسان کنند.

- داشتن تفاهم‌نامه مشترک نیز در روند گردشگری اثر مثبت دارد؛ بنابراین، پیشنهاد می‌شود که روابط تجاری بین کشورها به علت شناخت ظرفیت‌ها و بازارهای هدف، در جهت تسخیر بازارها و شناخت سلیقه مصرف‌کنندگان کشور هدف گسترش یابد. همچنین، تلاش‌هایی برای برقراری روابط و مناسبات تجاری بیشتر با کشورهای دورتر انجام شود.

- تولید ناخالص داخلی نیز اثر مثبتی بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی دارد؛ از این رو، بهتر است که تولید ناخالص داخلی افزایش یابد و سیاست‌گذاران از این طریق برای افزایش روند تجارت گروه کالاهای ورزشی استفاده کنند.

- شاخص قیمت مصرف‌کننده و نرخ ارز اثر منفی بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی دارد؛ بنابراین، به سیاست‌گذاران پیشنهاد می‌شود که شاخص قیمت مصرف‌کننده و نرخ ارز را از نوسانات زیاد حفظ کنند.

در پایان باید یادآور شد، از آنجایی که تاکنون پژوهشی در ارتباط با اثر رژیم‌های ارزی بر تجارت کالاهای ورزشی انجام نشده است، مقایسه نتایج پژوهش حاضر با پژوهش دیگری در این زمینه امکان‌پذیر نیست و این امر از محدودیت‌های پژوهش به‌شمار می‌رود. آنچه تاکنون درباره محصولات و کالاهای ورزشی انجام گرفته بود، بیشتر در زمینه ارائه آمار و ارقام و میزان صادرات و واردات گروه کالاهای ورزشی، بررسی بازارهای این نوع از گروه کالاهای ورزشی، بازارهای هدف صادرات کالاهای ورزشی، مطالعه برندهای ورزشی کالاها و مبانی بازاریابی بوده است. به سبب اهمیت بسیار زیاد اقتصادی صنعت ورزش و سودآوری آن، بر شناسایی اثرهای مختلف رژیم‌های ارزی، اهمیت حفظ ثبات نرخ ارز در جذب جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی در ایران و کنترل آن توسط سیاست‌گذاران تأکید می‌شود.

منابع

1. Adam, C., & Cobham, D. (2010). Exchange rate regimes and trade. *Tourism Economics*, 16 (1), 25-43.
2. Asgari, N., & Akbari, A. (2001). Methodology of space econometrics, theory and application. *Journal of the University of Isfahan (Humanities)*, (1-2), 93- 122.
3. Atefi Manesh, R. (2015a). A review of various currency regimes and a suitable option for the UAE. *Journal of Economics*, 14(10), 83- 102. (Persian)
4. Atefi Manesh, R. (2014b). The range of pegged exchange rate regimes in the world: a review with emphasis on the merits and demerits of Petroleum Exporting Countries, *Quarterly financial and economic policies*, 5, 40-23. (Persian)
5. Bahador, A. (2015). Exchange rate regime, classification, identification and economic effects. Monetary and Banking Research Institute of the Central Bank of the Islamic Republic of Iran, Available at: <http://mbri.ac.ir/userfiles/file/working%20paper/1394/MBRI-RP-94003-bahadoor-2.pdf> (Accessed 21 August 2018). (Persian)
6. Barro, R., & De Vita, G. (1983). A positive theory of monetary policy in a natural rate model. *Journal of Political Economics*, 91, 589-610.
7. Bruno, M. (1991). High inflation and the nominal anchors of an open economy. *Journal of International Finance*, 183, 1- 32.
8. Chang, R., & Velasco, A. (2001). A model of currency crises in emerging market. *Journal of Economics*, 116, 489-517.
9. De Vita, G. (2014). The long run impact of exchange rate regimes on international tourism flows. *Journal of Tourism Management*, 45, 226-33.
10. De Vita, G., & Abbott, A. (2004). The impact of exchange rate volatility on UK exports to EU countries. *Scottish Journal of Political Economy*, 51(1), 62-81.
11. De Vita, G., & Kyaw, K. S. (2013). Role of exchange rate in tourism demand. *Annals of Tourism Research*, 43, 624-7.

12. Frankle, J. A. (1999). No single currency is right for all countries or at all time. *Journal of International Finance*, 215, 1-34.
13. Gil-Pareja, S., Liorca-Vivero, R., & Martinez-Serrano, J. A. (2007). The effect of EMU on tourism. *Review of International Economics*, 15, 303-12.
14. Goldstein, M. (2002). *Managed floating plus*. Institute for international economics, Washington D. C., Available at <https://piie.com/bookstore/managed-floating-plus> (Accessed 21 August 2018).
15. Lesage J.P. (1999). *The theory and practice of spatialeconometrics*, Available at: www.rri.wvu.edu/WebBook/LeSage/spatial/spatial.html (Accessed 21 August 2018).
16. LeSage, J. P., & Pace, R. K. (2009). *Introduction to spatial econometrics*. Boca Raton: CRC Press.
17. Marin, D. (1992). Is the export led growth hypothesis valid for industrialization countries? *Review of Economics and Statistics*, 74, 688-978.
18. Mohammadzade, P., Mansori, M., & Kohililan, B. (2012). Estimated price of Hadianik residential buildings in Tabriz city: With the spatial econometric approach. *Quarterly Journal of Economic Modeling*, 18(2), 21-38.
19. Najafialamdarlo, H., Mortazavi, S.A., & Shemahadi Yazdi, K. (2013). Application of space econometrics in investigating factors affecting agricultural exports in ECO countries: Approach to panel data. *Quarterly Journal of Economic Research*, 3, 49- 62.
20. Nurkse, R. (1944). *International currency experience; lessons of the interwar period*. Geneva: League of Nations.
21. Obstfeld, M., & Rogoff, K. (1995). The mirage of fixed exchange rates. *Journal of Economics*, 9, 73-96.
22. Reinhart, C. M., & Rogoff, K. S. (2004). The modern history of exchange rate arrangements: A reinterpretation. *Quarterly Journal of Economics*, 119(1), 1-48.
23. Santana-Gallego., M. S., Ledesma-Rodríguez., F. J., & Pérez-Rodríguez, J. V. (2010). Exchange rate regimes and tourism. *Tourism Economics*, 16(1), 25-43.
24. Sarlab, R. (2013). *Structural, competitive and national changes of sporting goods exports in Iran*. (Unpublished master's thesis). University of Tabriz, Tabriz, Iran. (Persian)
25. Thompson, A., & Thompson, H. (2010). The exchange rate, euro, switch and tourism revenue in Greece. *Tourism Economics*, 16(3), 773-8.
26. Weiss, A. (2011). *Principles of sociology of sport*. (K. A. Rasekh, Translator). Tehran: Reed Publication.

استناد به مقاله

خدادادی، محمدرسول، سرلاب، محمد، و معصومزاده، سارا. (۱۳۹۷).
اثر رژیم‌های ارزی بر جریان تجارت گروه کالاهای ورزشی در کشورهای خاورمیانه:
رهیافت اقتصادسنجی فضایی. مطالعات مدیریت ورزشی، ۱۰(۴۸)، ۱۷-۳۶.
شناسه دیجیتال: 10.22089/smrj.2017.4151.1799

Khodadadi. M.R., Sarlab. M., & Masoom Zadeh. S. (2018).
The Effect of Exchange Rate Regimes on the Flow of Commerce
Sport Groups in the Middle East: Spatial Econometric Approach.
Sport Management Studies, 10(48), 17-36. (Persian).
Doi: 10.22089/smrj.2017.4151.1799

The Effect of Exchange Rate Regimes on the Flow of Commerce Sport Groups in the Middle East: Spatial Econometric Approach

M. R. Khodadadi¹, M. Sarlab², S. Masoom Zadeh³

1. Assistant Professor of Sport Management, University of Tabriz*
2. M.Sc. of Economic Sciences, University of Shahid Beheshti
3. M.Sc. of Economic Sciences, University of Tabriz

Received: 2017/05/14

Accepted: 2017/08/12

Abstract

One of the most important and most influential topics in macroeconomics and international economics is the choice of exchange rate regime. The type of exchange rate regime affects a wide range of economic variables in each country. Currency revenues on oil exports increase the importance of exchange rate regime and foreign exchange policies. As well as the exchange rate is an important factor in the rise and fall of nation's commerce. This study aimed to investigate the exchange rate regimes on flow of sporting goods commerce group during the period 2013-1993 in the Middle East whit using panel data. Data sources were World Bank, the WTO, and the IMF and international information center. Stata 12software was used for data analysis. The results showed that commerce, GDP, distance, population and having a joint business agreement has a positive effect and having a common language, colonial and consolidated variable consumer price index and effective exchange rate has a negative effect on the flow of sporting goods group commerce. The GDP, a joint business agreement, a common language and colonial were statistically significant but other variables were not significant.

Keywords: Sporting Goods Commerce, Exchange Rate Regimes, Spatial Econometric Approach, Middle East Countries

* Corresponding Author

Email: m.khodadadi@tabrizu.ac.ir